

Monografien indledes med et afsnit om den omfattende tidligere litteratur om emnet, »Eigtved-forskningens historie«. I det mindste her havde det været rimeligt, at Knud Voss sammenfattende havde karakteriseret sine opfattelser, hensigter og resultater i forhold til den tidligere forskning i Eigtved, der i 1700-tallet havde en hovedposition i dansk arkitekturhistorie som hofbygmester og som arkitekt for en lang række centrale danske bygningsværker. Efter forskningsoversigten følger et kapitel om arkitektens uddannelse, og derpå behandles Eigtveds store arbejder et for et i kapitler, ordnet efter kronologisk rækkefølge. Blandt monumenterne kan nævnes Christiansborg Slot, Prinsens Palæ, Bregentved, et pakhus til Asiatisk Kompagni på Christianshavn, Frederiksstadens og projekterne til Frederikskirken, Christianskirken, og endelig afsluttes bogen inden afslutningskapitlet og et tillæg om Eigtveds forhold til Kunstakademiet med et kapitel, der behandler arkitektens mindre arbejder.

Blandt de væsentlige og nye resultater af Knud Voss' arbejde er hans fremhævelse af den tyske indflydelse på Eigtved, der betones gennem en grundig beskrivelse af de påvirkninger, som arkitekten modtog under sit Berlin-ophold, mens den tidligere forskning har lagt vægt på franske indflydelser i Eigtveds arkitektur. Forfatteren har også taget sin stilling i spørgsmålet om Eigtveds andel i udformningen af Amalienborg Plads. Treditionelt anses Nürnbergarkitekten Marcus Tuscher for at være parthavende i dette arbejde, men Voss argumenterer troværdigt for, at Eigtved har været eneansvarlig for både palæernes og pladsens udformning.

Selv om der givetvis vil komme

nye bidrag til Eigtved-forskningen og i det hele taget til den danske arkitekturhistorie i det 18. århundrede, som vil korrigere Voss, forbliver hans værk sikkert det, som det selv lægger op til at være, nemlig *monografien* om Eigtved. Behovet for at gå mere på tværs i sine synspunkter på stoffet er ved at melde sig, hvilket John Erichsens nyligt udkomne bog om Frederiksstadens er et godt eksempel på.

Lars Dybdahl

John Erichsen: *Frederiksstadens*. (Lokalhistorisk afdeling ved Københavns Universitets historiske Institut, 1972), 236 s., 85 ill.

Det mest omfattende danske byplanprojekt efter Chr. IVs byanlæg blev Frederiksstadens i København – opført på arealet mellem Bredgade og havnen i sidste halvdel af 1700-tallet. Siden 1880'erne er udkommet en lang række publikationer, der fra forskellige aspekter og interesser har behandlet kvarteret eller dele af dette. Karakteristisk for disse arbejder er især, at de hovedsagelig interesserer sig for enkeltmonumenterne og i vid udstrækning anskuer disse stilhistorisk. John Erichsens bog udmærker sig ved at inddrage og opprioritere områder af problemet, som tidligere kun er blevet behandlet sporadisk eller slet ikke.

Det behandlede materiale i denne fremstilling inddrages til belysning af beboelseskvarterets grundlæggelse i perioden 1749–1760. Tidsgrænserne markerer den første fase, hvor Nicolai Eigtved og Lauritz de Thurah var de ledende kræfter i projektet, der i 1749 blev startet ved Frederik Vs overdragelse af området til

Københavns magistrat med henblik på en tildeling af byggegrunde til borgerne. I 1760 døde de Thurah, og Jardins tiltræden som leder betød væsentlige stilistiske forandringer i gadebilledet, idet han overskred bestemmelserne i byggeregulativet om facadernes egalitet. Forfatterens tidsmæssige afgrænsning begrundes således primært i stilistiske faktorer; måske havde det været rimeligere at finde afgrænsningen i de områder af økonomisk og social karakter, som bogen særlig beskæftiger sig med: forholdet mellem myndighederne, byggeriets finansiering, grundejernes samfundsmæssige status og disse momenters betydning for byplanens udformning og borgerhusenes indbyrdes placering og udformning.

Ved inddragelse af hidtil ubenyttet kildemateriale viser forfatteren blandt andre væsentlige resultater, der afkræfter hidtil gængse udokumenterede opfattelser, at Frederiksstadens første grundejere ikke var en ensartet aristokratisk gruppe. Også almindelige håndværkere udgjorde en væsentlig del af ejerne, ligesom de logerende var en heterogen gruppe med repræsentanter for de forskellige sociale lag.

John Erichsens bog, der virkelig er en væsentlig fornyelse i måden at betragte dansk arkitektur på, er et nødvendigt grundlag for en omfunktivering af de stilhistoriske resultater i udforskningen af Frederiksstaden med henblik på en teori om stilens ideologiske rolle i forhold til de sociale brydninger i 1700-tallet.

Mens teksten således koncentrerer sig om projektets første år, giver det alsidige billedstof med supplerende tekst et ret dækkende indtryk af bydelens senere udvikling.

Lars Dybdahl

Ove Høegh Guldbergs og arveprins Frederiks brevveksling med Peter Christian Schumacher 1778-1807. Udgivet af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie ved J. O. Bro-Jørgensen. (Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, 1972). 557 s.

»Min Brevvexling med de vigtige Mænd, der har bæret mig med deres Tiltroe, har derfor og altid været af det Slags, at jeg aldrig skulde fortryde paa, om den blev publiceret, thi jeg har aldrig skrevet noget om nogen Mand, hvad jeg jo kunde og turde, naar det var nødvendigt, sige ham i hans Øyne«. Således skriver den tidligere gesandt i Skt. Petersborg, Peter Christian Schumacher den 23. februar 1787 til hofmarskal Johan Bülow, og arkivar J. O. Bro-Jørgensen har så at sige taget gesandten på ordet!

Med ovennævnte udgave fremlægges ikke mindre end 217 breve spændende fra foråret 1778 til årsskiftet 1806-07. 131 stammer fra Ove Høegh Guldbergs hånd og 81 fra Peter Christian Schumachers, medens arveprins Frederik kun har bidraget med 5 breve. Brevmaterialet er ikke fuldstændigt, både i rækken af bevarede originaler (Guldbergs og arveprinsens breve) og i rækken af koncepter (Schumachers breve) findes adskillige lakuner.

I en kortfattet indledning redegør udgiveren dels for disse lakuners omfang og for det omfattende materiales overleveringshistorie, dels for sine udgivelseskriterier. Bro-Jørgensen peger med rette på, at indholdet i Schumachers og Guldbergs korrespondance (arveprinsens breve stammer alene fra årene 1780 og 1782) undergår en ændring, da begge brevskrivere i foråret 1784 fra-